

Digital formidling og elektronisk publicering

Abstract	2
1 Projektets organisation	3
1.1 Tidsramme	3
2 Projektets formål og baggrund	4
2.1 Formålsbeskrivelse	4
2.2 Baggrund	4
3 Projektets forløb	5
3.1 Spørgeskemaundersøgelse	5
3.1.1 Spørgeskemaets resultater	5
3.2 Indsatsområder	6
3.2.1 Kursusvirksomhed	6
3.2.2 Digital formidling: Forskerskrivebordet	7
3.2.3 Elektronisk publicering: Historisk Tidsskrift	7
3.2.4 Øvrige indsatsområder	7
4 Forskerskrivebordet - udførlig beskrivelse	8
4.1 Databasevalg	8
4.2 Databasekonstruktionen	8
4.2.1 Databasestruktur	8
4.2.2 Database labels	9
4.2.3 Valg af registreringsformat	10
4.2.4 Vis-formater	12
4.2.5 Layout	12
4.2.6 Programmeringen af Forskerskrivebordet	13
4.3 Udvalgelsen af ressourcer	14
4.4 Administration af basen	14
4.5 Forskerskrivebordets funktioner - en kort gennemgang	15
4.6 Status på Forskerskrivebordet	15
4.7 Fremtiden	15
5 Historisk Tidsskrift	17
5.1 Udgangspunkt og målsætning	17
5.2 Praktisk gennemførelse	18
5.3 Synliggørelse	19
5.4 Væsentlige erfaringer, konklusion og fremtid	19
6 Projektets resultater	20
6.1 Erfaringsudveksling	20
Bilag	22
Bilag 1: Forskerskrivebordet - teknisk bilag	22
Bilag 2: Historisk Tidsskrift - teknisk bilag	22
Urls	22

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

Abstract

Projektet er et af de seks første udviklingsprojekter, der finder sted indenfor rammerne af "Danmarks elektroniske Forskningsbibliotek". Projektet er et samarbejde mellem følgende tre institutioner: Syddansk Universitet, Syddansk Universitetsbibliotek samt Odense Universitetsforlag.

Formålsbeskrivelse:

- At belyse faghistorikernes brug af traditionelle og elektroniske informationskilder med henblik på at forbedre forskningsbibliotekets, forlagets og IT-funktionens servicering af et fagmiljø.
- At klarlægge og udvikle mulighederne for en integration af de måder hvor på humanistiske forskere søger og formidler information.

Konkret tages udgangspunkt i forskerne ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse (IHKS) for at opbygge erfaringer med elektronisk publicering samt undersøge mulighederne for at understøtte forskernes arbejde ved brug af ny teknologi. Ideen er altså at finde frem til virkemidler, der kan lette historikerne i deres arbejde, informationssøgning og publicering.

Metode:

For at afdække historikernes informationssøgningsbehov samt publiceringsadfærd gennemførtes en stor spørgeskemaundersøgelse samt interviews.

Nogle af undersøgelsens klareste resultater var at:

- historikerne oplever de mange nye muligheder indenfor elektronisk informationssøgning som meget uoverskuelige - især Internettet
- historikerne oplever, at især internetressourcer ofte mangler indhold og kvalitet
- hvis der skal publiceres elektronisk, ønsker historikerne, at der foregår en kritisk vurdering og redaktionel bearbejdelse af udgivelsen på samme måde, som når trykt materiale udgives via et forlag i dag

Så selvom hovedindtrykket var en del skepsis overfor de nye medier, viste undersøgelsen også, at der er vilje og lyst til at bruge de nye muligheder, når det ellers kan betale sig.

Derfor gik projektet i gang med følgende:

- Undervisning i brug af Internet og elektroniske ressourcer. Dette for at give forskerne værktøjer til at finde det de søger.
- Opbygning af en indgang til elektroniske ressourcer indenfor historieforskningen. Dette for at give forskeren et sted at starte i stedet for at søge på må og få i de store søgemaskiner på Internettet.

Vi har kaldt den oprettede indgang til elektroniske ressourcer for Forskerskrivebordet. Der er tale om et antal skræddersyede indgange, hvis struktur forskerne selv har været med til at fastlægge. Det er tanken, at historikerne skal udbygge basen ved at tilføje nye ressourcer og dermed holde den opdateret - også efter projektets afslutning.

Basen skal ikke blot fungere som en linksamling, men også indeholde en række funktioner som forskeren har brug for i forbindelse med forskning, undervisning, IT-brug og evt. publicering.

Forskerskrivebordets url: <http://forskerskrivebordet.hum.ou.dk/>

- Elektronisk publicering af relevant materiale

Der blev taget kontakt til flere historietidsskrifter og indgået en aftale med Historisk Tidsskrift om at udgive udvalgte numre elektronisk samt opbygge en database over hele registret til tidsskriftet. Dette er sket for at være med til at skabe indhold på Internettet samt for at klarlægge behovet og motivationen for elektronisk publicering i historiemiljøet. Historisk tidsskrift har adressen: : <http://www.historisktidsskrift.dk>

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

De følgende kapitler vil uddybe disse tiltag og beskrive det øvrige arbejde udført af projektet.

1 Projektets organisation

Projektet er et af de seks første udviklingsprojekter, der finder sted indenfor rammerne af "Danmarks elektroniske Forskningsbibliotek". Projektet er et samarbejde mellem følgende tre institutioner:

- Odense Universitetsforlag (En selvejende institution)
- Syddansk Universitetsbibliotek - Odense Universitetsbibliotek (SDUB)
- Syddansk Universitet (SDU) repræsenteret ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse (IHKS) samt humanioras IT-funktion

Bemærk at institutionerne har skiftet navne undervejs i forløbet på grund af fusionen i 1999, der dannede Syddansk Universitet og Syddansk Universitetsbibliotek.

Repræsentanter fra disse institutioner har indgået i henholdsvis en styregruppe og en arbejdsgruppe:

Styregruppe:

- Per Henning Hansen, lektor, IHKS
- Stefan B. Andersen, forlagsdirektør, Odense Universitetsforlag
- Aase Lindahl, overbibliotekar, SDUB
- Ingelise Stæhr, edbchef, SDUB
- Allan Bengtsson, fuldmægtig, IT-funktionen, Humaniora

Arbejdsgruppe:

- Allan Bengtsson, fuldmægtig, IT-funktionen, Humaniora
- Michael Brochmann, økonomichef, Odense Universitetsforlag
- Louise Kruse, cand.scient.bibl., SDUB (indtil februar 99 hvor hun gik på orlov fra biblioteket)
- Brian Michels, bibliotekar, SDUB

Desuden har stud.scient. Kjeld Jensen, Humanioras IT-funktion samt stud.mag. Kristian Gren med flere været ansat på timebasis til at udarbejde de tekniske løsninger for både Forskerskrivebordet og Historisk Tidsskrift.

I praksis har arbejdsgruppens medlemmer, samt gæster deltaget i styregruppens møder.

1.1 Tidsramme

Projektet påbegyndtes efteråret 1997 og afsluttes efteråret 1999. Det første møde i styregruppen afholdtes 28/8 1997.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

2 Projektets formål og baggrund

2.1 Formålsbeskrivelse

- At belyse faghistorikernes brug af traditionelle og elektroniske informationskilder med henblik på at forbedre forskningsbibliotekets, forlagets og IT-funktionens servicering af et fagmiljø.
- At klarlægge og udvikle mulighederne for en integration af de måder hvor på humanistiske forskere søger og formidler information.

Konkret tages udgangspunkt i forskerne ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse (IHKS) for at opbygge erfaringer med elektronisk publicering samt undersøge mulighederne for at understøtte forskernes arbejde ved brug af ny teknologi. Ideen er altså at finde frem til virkemidler, der kan lette historikerne i deres arbejde, informationssøgning og publicering.

2.2 Baggrund

Forskerne ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse (herfra blot kaldet IHKS) er centrum for projektet. Institutet har godt 60 historikere ansat - heraf cirka ti Ph-D.-studerende og endelig et mindre antal tilknyttede sekretærer.

Institutets forskningsprofiler er meget brede og dækker ikke blot de traditionelle emner som antikken og middelalder, men i høj grad også emner som det moderne Mellemøsten, indvandrerstudier, teknologihistorie, demografi og slaviske studier. IHKS arbejdede allerede inden projektet med elektronisk forskningsformidling, da instituttet har fungeret som en aktiv deltager i det internationale H-net¹, hvor der især arbejdes med diskussionsgrupper og e-mail.

De fleste af historikerne på IHKS har, hvad informationssøgning angår, gennem deres uddannelse og karriere mest beskæftiget sig med trykte kilder. I disse år publiceres flere og flere værker imidlertid elektronisk. Kortkataloger bliver til onlinekataloger, trykte bibliografier til databaser og selv tidsskrifter og kildematerialer digitaliseres i stigende omfang. Forskerne har oplevet det som svært at sætte sig ind i og bevare overblikket over de mange nye muligheder.

Også hvad angår elektronisk publicering herskede der både hos både historikere, bibliotek og forlag usikkerhed, men - viste det sig - også nysgerrighed og vilje til at afprøve det.

¹ H-net - diskussionslister: <http://www.h-net.msu.edu/lists/>

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

3 Projektets forløb

I efteråret 1997 blev der nedsat en arbejdsgruppe bestående af folk fra forlaget, IT-funktionen ved humaniora samt biblioteket. Arbejdsgruppen udarbejdede som udgangspunkt et idékatalog med forskellige udkast til delprojekter og indsatsområder. Det var oplagt at følge dette arbejde op med en omfattende analyse af forskernes brug af og holdninger til IT, biblioteksydelser og elektronisk publicering for at få en konkret viden om disse forhold og give styregruppen mulighed for at prioritere indsatsområderne. Det blev derfor besluttet at iværksætte en større spørgeskemaundersøgelse blandt forskerne på IHKS.

3.1 Spørgeskemaundersøgelse

Som et vigtigt led i udarbejdelsen af spørgeskemaet gennemførtes en række indledende dybdegående interviews med udvalgte historikere med vidt forskellige arbejdsområder for at sikre, at der blev spurgt rigtigt.

Spørgsmålene i det færdige skema koncentrerede sig udover nogle faktuelle oplysninger om: Biblioteksbenyttelse - herunder tilfredsheden med SDUBs ydelser, brug af Internet, brug af IT samt en række spørgsmål omkring elektronisk publicering. Nogle spørgsmål var beregnede på at få et overblik over det faktiske brug af forskellige ydelser, mens andre var udsagn, som forskerne kunne erklære sig mere eller mindre enig i. Sidstnævnte metode blev brugt for at undersøge forskernes holdninger til bl.a. elektronisk publicering. Endelig indeholdt spørgeskemaet mange tomme tekstfelter, hvor forskerne kunne notere kommentarer, ros til og kritik af eksisterende ydelser samt forventninger til projektet.

3.1.1 Spørgeskemaets resultater

Der blev returneret 41 spørgeskemaer ud af de 52 udsendte. Det giver en svarprocent på 79.

I det følgende beskrives kort udvalgte resultater for at give lidt information om målgruppen. De indsamlede oplysninger blev brugt til at prioritere projektets indsatsområder.

Biblioteksydelser:

Der var generelt stor tilfredshed med de ydelser, der tilbydes. Undtagelsen var leveringstiden på fjernlånt materiale. Kendskabet til bibliotekets elektroniske ydelser (cd-rom netværk, bestillingsmuligheder, hjemmeside) viste sig dog at være temmelig begrænset. 69% ønskede sig kurser i dette område.

Brug af Internettet:

Alle på nær én har PC/Mac både på kontor og på bopælen. Historikerne har generelt brugt Internettet længe (2-3-4 år). Kun 12% bruger det stadig ikke.

- 40% benytter diverse hjemmesider på Internettet ugentligt, mens 50% højst bruger det et par gange om måneden eller slet ikke.
- 60 % benytter mailinglister flere gange ugentligt.
I nogle af vore indledende samtaler med udvalgte forskerne gav de udtryk for, at dette var en blandet fornøjelse, da der kom mange uvæsentlige beskeder, men også nogle få gode.
- Godt 80% modtager eller sender e-mail flere gange ugentligt.
- Søgning via søgemaskiner og emneindekser ligger lavt. Kun 24% benytter muligheden mere end 1-2 gange per måned.

Holdninger til Internettet:

Gennemsnitligt er der en positiv/nysgerrig holdning (kun 1 person erklærer sig uenig i, at det er et nyttigt værktøj), men af kommentarerne fremgår det tydeligt, at der også er skepsis: Der går let for meget tid med det. Der er ofte tekniske problemer (45%). Internettet er for ustruktureret, og der kommer for lidt ud af søgningerne. Der er også en skepsis overfor meget af indholdet på Internettet. Men det anerkendes, at Internettet er et godt og hurtigt værktøj til kommunikation (50%) - ligesom der findes enkelte gode kilder – også for historieforskere.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

Forskningsformidling:

Cirka 20% har brugt Internettet i en eller anden form i forbindelse med formidling, men sammenlignet med de traditionelle måder som bøger, artikler, undervisning og konferencer fylder det meget lidt.

Holdning til elektronisk publicering:

Formidling over Internettet regnes ikke for meget af forskerne i dag. Kommentarerne afslører, at det bl.a. hænger sammen med manglende meritering og en bekymring for, at for få skal læse det. Blot 5% tror på, at elektronisk publicering vil erstatte papir, men alle anerkender samtidigt, at det er praktisk, at man hurtigt kan få information frem, når den ligger elektronisk. 35% er afvisende overfor at publicere elektronisk. Resten angiver, at hvis der skal publiceres elektronisk, skal der ske en kritisk vurdering og redaktionel bearbejdelse af udgivelsen på samme måde, som når trykt materiale udgives via et forlag i dag – en vigtig pointe.

Der udtrykkes i kommentarerne stor interesse for, at der bliver publiceret mere historisk materiale, f.eks. flere kildesamlinger og opslagsværker. Enkelte historikere er allerede involveret i projekter, hvor der publiceres elektronisk: F.eks. et Mellemost-leksion på cd-rom.

Holdninger til IT:

Flertallets holdning, som den kommer til udtryk i procenter og kommentarer, kan sammenfattes til: IT skal være et arbejdsredskab, som ikke i sig selv tager unødigt tid fra det væsentlige. Dog følger 25% med i IT-udviklingen via aviser og tidsskrifter. Godt 50% mener, at de har behov for kurser indenfor området.

De hyppigst skrevne kommentarer i spørgeskemaet gik på den manglende tid til at deltage i kurser / efteruddannelse på IT-området.

Nogle af undersøgelsens klareste resultater var at:

- historikerne oplever de mange nye muligheder indenfor elektronisk informationssøgning som meget uoverskuelige - især Internettet
- historikerne oplever, at især Internetressourcer ofte mangler indhold og kvalitet
- hvis der skal publiceres elektronisk, ønsker historikerne, at der foregår en kritisk vurdering og redaktionel bearbejdelse af udgivelsen på samme måde, som når trykt materiale udgives via et forlag i dag

Så selvom hovedindtrykket var en del skepsis overfor de nye medier, viste undersøgelsen også, at der er vilje og lyst til at bruge de nye muligheder, når det er rationelt.

3.2 Indsatsområder

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen blev brugt til at prioritere de indsatsområder, som arbejdsgruppen tidligere havde udarbejdet. Der blev valgt tre større indsatsområder ud:

- Undervisning i brug af Internet og elektroniske ressourcer.
Dette for at give forskerne værktøjer til at finde det de søger.
- Opbygning af en indgang til elektroniske ressourcer indenfor historieforskningen.
Dette for at give forskeren et sted at starte - i stedet for at søge på må og få i de store søgemaskiner på Internettet.
- Elektronisk publicering af relevant materiale.
Dette for at være med til at skabe indhold og kvalitet på Internettet. Samt naturligvis for at høste erfaringer med elektronisk publicering i historiemiljøet.

Konkrete tiltag indenfor de tre indsatsområder gennemgås i de næste afsnit.

3.2.1 Kursusvirksomhed

I den omtalte spørgeskemaundersøgelse viste det sig, at de fleste forskere på IHKS udtrykte interesse for kurser i elektronisk informationssøgning. Og da biblioteket samtidigt i stigende grad abonnerer på bibliografier og tidsskrifter i elektronisk form, besluttedes det at prioritere undervisning i netop dette område meget højt. Det var derfor det første konkrete tiltag overfor forskerne på instituttet.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

Der blev udbudt tre kurser af cirka to timers varighed :

1. Introduktion til SDUBs cd-rom netværk samt søgeteknik i elektroniske baser
2. Internet – alment om søgeteknik, elektroniske aviser og tidsskrifter
3. Søgning af artikler og anmeldelser

Kurset blev annonceret som et tilbud til alle forskere ved IHKS, og hvert kursus blev gennemført to gange for at give så mange interesserede som muligt adgang til at deltage. Lidt under halvdelen af forskerne valgte at deltage i de tre kurser. Manglende tid til kurser blev anført som grunden til, at ikke endnu flere deltog. Undervisningen affødte en del yderligere spørgsmål - især af teknisk art - som enten projektets medarbejdere eller IT-funktionen tog sig af. Selve undervisningen blev gennemført af de tilknyttede bibliotekarer.

3.2.2 Digital formidling: Forskerskrivebordet

En anden hovedkonklusion på spørgeskemaundersøgelsen var, at historikerne oplever de mange nye muligheder indenfor elektronisk informationssøgning som meget uoverskuelige - især Internettets mange muligheder er det svært at følge med i. Det blev derfor besluttet at udarbejde en samlet indgang til området, som forskerne kunne bruge som et dagligt arbejdsredskab. Forskerskrivebordet og dets tilblivelse behandles mere indgående i kapitel 4.

3.2.3 Elektronisk publicering: Historisk Tidsskrift

Den tredje hovedkonklusion på spørgeskemaet var manglen på kvalitet på Internettet - der er simpelthen ofte for lidt at komme efter. For meget facade - for mange indholdsfortegnelser - for lidt indhold. Det blev blandt andet derfor besluttet at forsøge publicering af Historisk Tidsskrift - et kernetidsskrift for de danske historikere. En anden vigtig grund var naturligvis at indsamle erfaringer med elektronisk publicering i historiemiljøet. Arbejdet med publiceringen af Historisk Tidsskrift behandles mere indgående i kapitel 5.

3.2.4 Øvrige indsatsområder

Udover de tre udvalgte områder har projektet arbejdet med flere af de øvrige områder som arbejdsgruppens oprindelige idékatalog indeholdt.

- **Leveringstider på fjernlånsmateriale fra biblioteket**

Forskerne var generelt meget tilfredse med bibliotekets ydelser, men på et punkt - leveringstider af fjernlånsmateriale - var der en del utilfredshed. Der blev derfor taget initiativ på biblioteket til at få sat leveringstiderne ned, hvilket førte til fastsættelse af kvalitetsmål internt i biblioteket for fjernlånsarbejdet.

- **Current Awareness (Løbende overvågning)**

Projektet undersøgte mulighederne for current awareness foranstaltninger fra databaseværter og tidsskrifter, men fandt området meget lidt udviklet indenfor historieforskningen. Ser man på de naturvidenskabelige fag og medicin er der helt anderledes muligheder for at følge med i udviklingen. Historikerne har imidlertid vist en del interesse for denne service, så i takt med at mulighederne kommer, vil det være helt oplagt at integrere dem med det udviklede Forskerskrivebord.

Det vil formentlig ske i takt med at flere og flere historietidsskrifter bliver elektronisk publicerede samt at forlagene tilbyder automatisk tilsendelse af e-mail, når nye udgaver af et tidsskrift udgives. Denne service tilbydes f.eks. p.t. af forlaget Carfax, der kalder servicen SARA² (Scholarly Articles Research Alerting).

Også Odense Universitetsforlag tilbyder en e-mailservice³, der fortæller forskerne, hvornår der udgives nye bøger indenfor de emner, som forskerne har valgt ud. De store databaseværter som f.eks. Uncover og Dialog tilbyder løbende overvågning i form af søgeprofiler, der gentages med jævne mellemrum samt automatisk tilsendelse af indholdsfortegnelser fra udvalgte tidsskrifter. Disse ydelser er dog langt fra gratis, men i takt med at der tegnes nationale/fælleslicenser på nogle af disse store værter, er det bestemt et område, der bør undersøges nærmere. Endelig er der lokale muligheder for at orientere brugerne bedre i form af lister med "Nye bøger inden for diverse emner". Dette kan formentlig automatiseres, når biblioteket har sat den nye version af bibliotekssystemet Odin i drift. Et godt eksempel på praktisk brug af sådanne lister findes på Aalborgs Universitetsbiblioteks virtuelle biblioteker⁴.

² SARA - indholdsfortegnelser fra tidsskrifter: <http://www.carfax.co.uk/SARA.htm>

³ Universitetsforlagets nyhedsservice: <http://www.sdu.dk/Press/info/nybrev.htm>

⁴ Mere information om de virtuelle biblioteker: <http://virtbib.aub.auc.dk/historie/Default.htm>

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

4 Forskerskrivebordet - udførlig beskrivelse

Forskerskrivebordet er projektets svar på den stigende mængde elektroniske informationskilder, der er tilgængelige. Forskerne har haft svært ved at overskue mulighederne samt at sætte sig ind i de mange nye systemer. Det blev derfor hurtigt besluttet at forsøge at lave et antal skræddersyede websider, som samler de elektroniske ressourcer for grupper af historikere. Det var endvidere ideen at annotere disse sider og i det hele taget prøve at integrere services og hjælpefunktioner til forskerne på samme side.

I praksis skal Forskerskrivebordet kunne fungere som startside i web-browseren og indeholde alle de funktioner en historieforsker har brug for - i første omgang i elektronisk informationssøgnings øjemed. Basen kan bruges som et alternativ til bookmarks (som hurtigt bliver ustrukturerede og ikke opdaterede), men skal også kunne bruges til at skabe overblik over mulighederne indenfor et bestemt fag, når forskeren skal i gang med en større litteratursøgning.

Projektet ønskede, at Forskerskrivebordet skulle være en dynamisk størrelse, som forskerne selv kan tilpasse og udvide. Det skulle opbygges i et emnehierarki, men der skulle også være søgefaciliteter, således at man kan søge på tværs af hierarkierne. For at opnå den ønskede fleksibilitet (herunder muligheden for at forskerne selv kan inddatere og senere søge på tværs af alle de registrerede ressourcer) blev der tænkt i databaseløsninger.

4.1 Databasevalg

Efter lidt opklaringsarbejde stod valget mellem to forskellige systemer - en lokaludviklet database ved hjælp af Filemaker Pro eller det engelskudviklede Roadssoftware.

Filemaker Pro⁵ er et simpelt, men fleksibelt databasesoftware, der kunne tilpasses vore behov og ikke krævede nogle særlige nyanskaffelser, da der var adgang til serverhardware samt ekspertise i at udvikle en base i Filemaker Pro på universitetet. Endelig giver Filemaker Pro gode muligheder for, at ikke-teknikere kan videreudvikle databasen.

Roads⁶ er et meget spændende databasesoftware specielt udviklet til subject gateways med en del meget avancerede funktioner. Roads mangler dog en del i form af fleksibilitet, ligesom det i dette projekts tilfælde ville have krævet anskaffelse af unixserver og ansættelse af en person med unix-erfaring til at stå for opsætning og ikke mindst vedligeholdelse af systemet. Især det sidste - kravet om ansættelsen af en person der skulle stå for udvikling og al videre vedligeholdelse og udbygning blev udslagsgivende. Valget faldt altså på Filemaker Pro som den realistiske og pragmatiske løsning.

I forbindelse med valget af databaseløsning havde projektet tæt kontakt til et andet DEF-projekt "Det virtuelle fakultetsbibliotek" i Aarhus og deltog bl.a. i en demonstration af Roads på Statsbiblioteket i efteråret 1998.

4.2 Databasekonstruktionen

Arbejdet med at konstruere en database fra bunden er tidskrævende. Et væld af beslutninger om struktur, formater, navigations- og søgemuligheder skal tages. Arbejdsgruppen udformede databasestrukturen på papir samt et færdigt bud på formater og design af Forskerskrivebordet i HTML.

4.2.1 Databasestruktur

På trods af at arbejdsgruppen fra interviews og spørgeskemaundersøgelsen kendte til problemerne med at inndele IHKS-forskerne i grupper forsøgte det af praktiske grunde at konstruere nogle sådanne. Det blev besluttet at begynde med de oplagte emneområder, hvor flere historikere har interesser indenfor samme felt, og hvor der i øvrigt var interesse fra forskerside for at deltage. Disse var Antikken, Middelalder, Mellemøststudier samt Slaviske studier.

⁵ Mere information om Filemaker Pro: <http://www.claris.com/>

⁶ Mere information om Roads: <http://www.ilrt.bris.ac.uk/roads/>

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

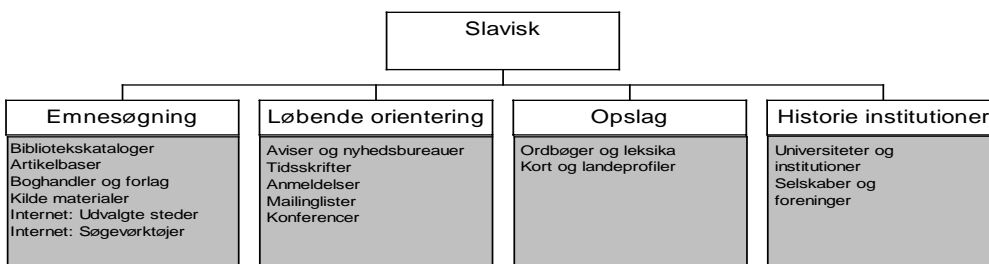
Syddansk Universitet 1999

Projektets arbejdsgruppe udformede to udkast til databasestruktur og forelagde disse for historikerne. Det blev besluttet at vælge en struktur, der grupperer ressourcerne efter:

- fagområde (antikken, middelalder, mellemøst etc.)
- funktion (emnesøgning, løbende orientering, opslag og historie institutioner)
- type (bibliotekskataloger, artikelbaser, tidsskrifter, konferencer etc.)

Strukturen med en liste over samtlige typer i databasen kan ses i figur 1. Indenfor hvert fagområde kan brugerne vælge mellem typerne i de grå felter. Typerne er opdelt i fire grupper efter funktion.

Figur 1

Det blev diskuteret at opdele typerne yderligere f.eks. ud fra geografisk dækning f.eks. danske / udenlandske, men vi undlod dette i første omgang. Jo flere niveauer der skabes, jo mere kompliceres inddateringen af ressourcer, og da det er målet, at forskerne selv skal bidrage med nye ressourcer, vejede det tungt ikke at komplicere inddateringen.

I praksis kan de enkelte historikere sagtens bruge hele basen, men som udgangspunkt er det meningen, at han/hun vælger det fagområde, der matcher bedst muligt.

Det blev diskuteret at oprette personlige skriveborde – altså en endnu større grad af skræddersyning end emnegrupperne - hvilket er teknisk muligt, men meget arbejdskrævende, ikke mindst i vedligeholdelsesfasen. I første omgang har vi ikke vurderet, at dette er rationelt i forhold til indsatsen, men det er en fremtidig udvidelsesmulighed.

Vi valgte at bruge den samme struktur / skabelon på alle fagområder. Paradoksalt nok - for selvom hele ideen med Forskerskrivebordet er fleksibilitet og muligheden for at skræddersy indgange til de enkelte fagområder stiller teknikken - eller snarere den arbejdsindsats man kan ofre på teknikken og vedligeholdelsen - begrænsninger i forhold til fleksibiliteten. Det kan dog også ses som en væsentlig fordel, at strukturen er den samme, når man bevæger sig på kryds og tværs af flere skriveborde, sådan som mange brugere formentlig vil komme til.

4.2.2 Database labels

Med labels eller på dansk "etiketter" menes de udtryk, der vælges til at repræsentere de enkelte fagområder og typer. Dette arbejde er formentlig den mest kontroversielle del af en databaseopbygning. Hvad hedder det? Hvad er definitionen på...? Hvad kalder I det? Sådanne spørgsmål måtte arbejdsgruppen stille gang på gang for at kunne konstruere en model, der så godt som muligt afspejler historikerens syn på hans fag.

For "typers" vedkommende er det vigtigt, at alle tænkelige ressourcer kan indplaceres i systemet. Det skal faktisk være komplet dækkende, for det er ikke muligt at tilføje en ny type uden et omfattende arbejde med databasen og de tilhørende websider. Vi har derfor udover de oplagte typer som tidsskrifter og artikelbaser tilføjet nogle temmelig brede typer som "udvalgte steder" og "Internet søgeværktøjer". Vi har i praksis været meget pragmatiske med hensyn til navngivningen af labels. Der er således ikke fulgt nogle faste regler, ligesom der ikke umiddelbart fandtes nogen faste inddelinger at hente disse navne fra. Vi valgte dem, som de adspurgte historikere gik ind for, og prøver så i øvrigt at forklare, hvad de enkelte labels dækker over i inddateringsbilledet, hvor det er meget vigtigt, at ressourcerne får den rigtige label for at sikre konsistens i basen.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

4.2.3 Valg af registreringsformat

Med registreringsformat menes det niveau, der lægges i inddateringen. Altså hvilke oplysninger registreres om de enkelte ressourcer.

Det blev besluttet af bruge en skrabet udgave af defacto-standarden for katalogisering af Internet ressourcer - Dublin Core. Grundene til at vi ikke vælger en fuld Dublin Core er:

- 1) Det blev ikke skønnet, at forskerne havde brug for de mange oplysninger, som Dublin Core giver mulighed for at registrere.
- 2) Det involverede katalogiseringsarbejde ville være en alvorlig stopklods i vort mål for hurtigt at nå en kritisk masse i basen.
- 3) Jo flere oplysninger der indtastes - jo flere oplysninger skal holdes ved lige. Elektroniske ressourcer er karakteriseret ved at udvikle sig konstant, og dermed bliver detaljerede beskrivelser meget hurtigt uaktuelle, medmindre der konstant arbejdes med opdateringer. Da et sådant vedligeholdelsesarbejde hurtigt kunne blive et stort problem, var dette også en vigtig grund til at minimere vores registreringsformat.

Kort sagt: Vi mente ikke, at arbejdet med at registrere i en fuld Dublin Core står mål med den hjælp forskerne får ud af det. Det valgte registreringsformat blev som følger:

Titel:	Ressourcens titel
Url:	Ressourcens adresse
Beskrivelse:	Kort præcis beskrivelse af ressourcen. Vi angiver i registreringsbilledet, at beskrivelsen helst skal være kort, præcis, på dansk samt ikke indeholde dublerende data i forhold til titel.
Noter:	Et meget stort tekstfelt der kan indeholde diverse yderligere beskrivelser og noter omkring brugen af ressourcen.
Forfatter:	Den ansvarlige for ressourcens intellektuelle indhold (registreres hvor det skønnes hensigtsmæssigt med henblik på genfindingen via søgefunktionerne).
Udgiver:	Den ansvarlige for indholdet af en ressource (registreres hvor det skønnes hensigtsmæssigt med henblik på genfindingen via søgefunktionerne).
Adgang:	Et felt der angiver eventuelle adgangsbegrænsninger.
Emneord:	Foreløbig har vi valgt at lade emneordsfeltet være ukontrolleret, men en mulighed er at bruge Dewey (som DEF-portal) eller DK5 (som det Virtuelle Fakultetsbibliotek). Da det er brugerne, der skal inddatere, har vi imidlertid ikke ment, at der skulle være krav om udvælgelse af sådanne emnetal. På sigt kunne man forstille sig, at bibliotekets fagreferenter udvælger emneord og lokale signaturer på elektroniske ressourcer præcis som på trykt materiale.
Registrator:	Personen der har katalogiseret ressourcen. I praksis kan dette være en anden end den person, der har udvalgt ressourcen, f.eks. når projektets medarbejdere registrerer forskernes bogmærker.
Registrator (e-mail):	E-mail adressen på personen.
Udvalgt af:	Personen der har udvalgt ressourcen. Det er denne person, vi henvender os til ved tvivlstilfælde omkring relevans og en evt. sletning.
Udvalgt af (e-mail):	E-mail adressen på personen.
Fagområde:	Eksempler på fagområder er Antikken, Middelalder og Amerikanske studier
Funktion:	En underdeling til fagområde bestående af de fire dropdown-bokse: Emnesøgning, Løbende orientering, Opslag og Historie Institutioner. Disse fire er igen underdelt på typer af ressourcer som beskrevet i afsnittet om basens struktur.
Inddateringsdato:	Bruges bl.a. til at give en oversigt over de nyeste ressourcer i basen.
Redigeringsdato:	Bruges administrativt.
Udløbsdato:	Det er her muligt for registratoren at sætte en dato, hvor basen automatisk beder om at ressourcen tages op til fornyet revision - evt. sletning.

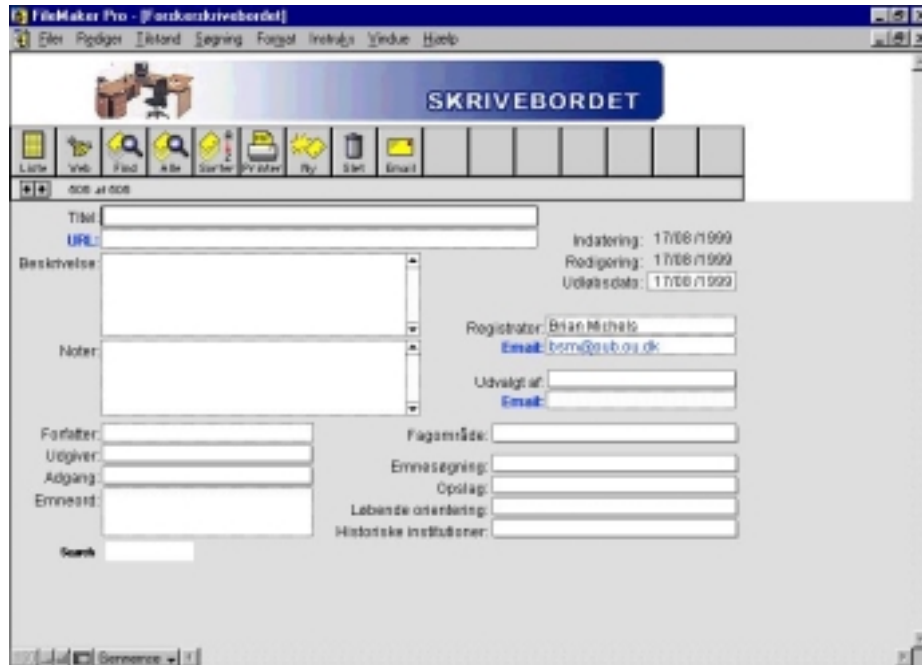
I Filemaker Pro ser formatet ud som vist i figur 2. De fleste brugere ser dog slet ikke alle disse felter, da de jo ikke arbejder direkte i Filemaker Pro, men med et web-interface til basen. På websiderne kan brugerne vælge mellem en kvikblanket (figur 3), der blot registrerer de aller mest nødvendige felter, eller en mere komplet registrering (normal blanket), som dog heller ikke indeholder alle felter, da en del udfyldes automatisk af basen og mest bruges til administration

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

For at hjælpe brugerne og i øvrigt sikre konsistens arbejdes der med drop-down menuer, når brugerne skal vælge følgende felter: Adgangsbegrænsninger, fagområde og typer. Der gemmer sig altså en del valgmuligheder under disse felter.

Figur 2: Inddateringsbilledet til nye ressourcer i Filemaker Pro

Figur 3: Inddateringsbilledet via websiderne som brugerne ser det. (kvikblanketten):

Hovedmenu:	Kvikblanket - Tilføj nyt link
Historie generel	Klik udfor de felter hvor du måtte komme i tvivl om noget.
Fagområder	Bemærk , at når du bruger denne kvikblanket bliver din indtastning indplaceret i basen af biblioteket og således ikke synlig for dette er slot. Du kan indtil da søge den frem med søgs-funktionen.
Søgning	Titel: <input type="text"/>
Avanceret søgning	URL: <input type="text"/>
Bestil materiale	Beskrivelse: <input type="text"/>
Tilføj nyt link	Adgang: Adgang for alle via WWW
Hjælp	Fagområde: <input type="text"/>
Kontakt	Dit navn: <input type="text"/>
Nyt	Din email adresse: <input type="text"/>
Om skrivebordet	<input type="button" value="Tilføj link"/> <input type="button" value="Slut det hele"/>
	Omlæ Internethjælper OUR Tlf./Email SDU-HOME

Fra inddateringsblanketten kan man vælge klikke det lille informations-ikon ud for de enkelte felter for at få hjælp til at udfylde blanketten så godt som muligt.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

4.2.4 Vis-formater

Med vis-format menes de data, brugeren får vist om de enkelte ressourcer. Af praktiske grunde findes der forskellige formater afhængigt af, hvor i basen man befinder sig, og hvilken funktion man bruger.

Kort format:

Når man klikker sig ned gennem hierarkiet, vil de enkelte ressourcer fremtræde i kort format:

Titel	Pil (link til flere informationer)
Beskrivelse	
Adgangsforhold	

F.eks. : [Eric](#)

- referencer fra godt 900 pædagogiske tidsskrifter siden 1965

Kun adgang indenfor universitetets net.

Feltet adgangsforhold vises kun, hvis der, som i eksemplet, er en begrænsning på adgangen.

Fuldt format:

Ved klik på pilen fås det fulde format, som kan bruges, hvis man vil have yderligere oplysninger om en ressource. Der er ikke tale om, at alle felter fra Filemaker Pro databasen vises – blot et udvalg som det skønnes at have brugernes interesse.

Eksemplet med Eric ser således ud i fuldt format:

TITEL:	ERIC
URL:	http://www.ou.dk/oub/databaser/humaniora/humaniora.htm#Eric:
Beskrivelse:	- referencer fra godt 900 pædagogiske tidsskrifter siden 1965
Noter:	
Forfatter:	
Udgiver:	
Adgang:	Kun adgang indenfor SDUs net
Forskerskrivebordet:	Historie generelt Artikelbaser

Vis-format ved søgninger:

Formatet er som følger:

Titel	Pil (link til flere informationer)
Beskrivelse	
Placering i databasen	

Placeringsangivelsen er her medtaget for at give brugeren muligheden for at vurdere ressourcen bedre samt naturligvis for at brugeren kan følge en eventuel sortering på fagområder.

4.2.5 Layout

Med layout menes Forskerskrivebordets udseende og opsætning. Forskerskrivebordet er i realiteten et kompleks af HTML-sider, der via links kalder Filemaker Pro databasen på relevante steder. HTML-siderne afspejler selvfølgelig databasens struktur, og formidler denne med forklarende tekster. Der er tilstræbt et meget klart og enkelt design - uden unødigt grafik - som er hurtigt at overskue. Det er dog meget muligt, at designet i fremtidige versioner udvides til at

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

formidle nyheder og særligt udvalgte ressourcer bedre end det nuværende, som ligestiller alle ressourcer i lange alfabetiske rækker.

Størrelsen på siden er med vilje holdt til et minimum pga. kvaliteten af den primære målgruppes edb-udstyr. Selvom nogle historikere har nye moderne maskiner, sidder andre med ældre edb-udstyr, hvor den valgte højde og bredde er absolut maksimum. Af samme grund har vi indtil videre afstået fra at bruge javascripts og andre maskinkrævende løsninger.

Figur 4 - Billede af Forskerskrivebordets forsider

SYDDANSK UNIVERSITET	
Forskerskrivebordet	
Hovedmenu:	Historie generelt
Historie generelt	Emnesøgning
Fagområder	Arkiver og biblioteker
Søgning	Artikelbaser
Avanceret søgning	Boghandler og forlag
Bestil materiale	Kildematerialer
Tilføj nyt link	Internet: Udvalgte steder
Hjælp	Internet: Søgeværktøjer
Kontakt	Opslag
Nyt	Ordbøger og leksika
Om skrivebordet	Kort og landeprofiler
	Praktisk
	Telefon og e-mail, Trafik, TV, Fritid, Fonde, Samfund, Lokale medier
	Løbende Orientering
	Aviser og nyhedsbureauer
	Tidsskrifter
	Anmeldelser
	Mailinglister
	Konferencer
	Historie Institutioner
	Universiteter og institutioner
	Selskaber og foreninger
	Teknisk
	Computer, Software, Internet guides
Odin	Internebiblioteket
OUB	Tlf/ E-mail
SDU-HOME	

Udover de dynamiske HTML-sider, som kalder databasen, findes der et antal statiske websider, som ikke kalder Filemaker Pro. Statiske websider bruges blandt andet til hjælpetekster og forskellige services som bestilling af bøger og artikler.

4.2.6 Programmeringen af Forskerskrivebordet

Den praktiske opbygning af Forskerskrivebordet i Filemaker Pro blev foretaget af datamekaniker og stud.scient.Kjeld Jensen. Der blev i alt brugt 100 timer til opbygningen af en funktionsdygtig base samt tilhørende websider. Hertil skal lægges yderligere timer til udbygning og tilretninger. Teknisk dokumentation for Forskerskrivebordet kan ses som bilag til denne rapport.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

4.3 Udvælgelsen af ressourcer

Forskerskrivebordet skal skabe overblik og hjælpe forskerne til at finde de gode kilder - det er derfor vigtigt, at der foretages en udvælgelse på baggrund af en kvalitetsvurdering af de enkelte ressourcer.

Denne vurdering er forholdsvis enkel, når vi taler om ressourcer, som er indkøbt af biblioteket (databaser, tidsskrifter), eftersom disse netop har været vurderet relevante af en faghistoriker. Anderledes ligger det med Internetressourcerne. Ideelt foretages udvælgelsen af disse også af faghistorikerne, og det er da også det, der er lagt op til med Forskerskrivebordets opbygning. I praksis har projektets medarbejdere dog bidraget med hovedparten af ressourcerne indenfor de forskellige fagområder for hurtigt at skabe en basis og gøre Forskerskrivebordet brugbart.

Vi bruger konsekvent - på trods af den svære stavemåde - betegnelsen ressourcer, da alle elektroniske ressourcer medtages i Forskerskrivebordets database - ikke blot websider, men for eksempel også cd-rom'er på bibliotekets server og elektroniske tidsskrifter. Vi har foreløbig valgt at se bort fra trykte kilder, da der findes glimrende indgange til disse, men det afholder os naturligvis ikke fra at henvise til trykte materialer, hvor det er relevant.

En egentlig integration med en indgang til trykte kilder indenfor historieforskningen er en stor opgave, men en mulig udvidelse.

Kriterier for udvælgelsen:

I princippet bliver det første og vigtigste kriterium: Har ressourcen relevans for en eller flere forskere ved IHKS. Dette giver ikke anledning til problemer, når forskerne selv inddaterer, men for at skabe den kritiske masse har projektets bibliotekarer registreret en del ressourcer efter følgende kriterier:

- Har historieforskere udvalgt ressourcen? (optræder ressourcen på deres egne hjemmesider eller i blandt deres bookmarks). Enkelte historikere har bidraget med kopier af deres bookmarks som projektets medarbejdere herefter har importeret og struktureret i basen.
- Er emnet relevant i forhold til IHKS-forskerne? I praksis påbegyndte vi med et udvalg af emner.
- Har andre forskningsinstitutioner udvalgt ressourcerne?
- Findes ressourcen på andre kvalitetsvurderede indgange som f.eks. Academic Info?⁷
- Opfylder ressourcen de almindelige kriterier for kvalitet? (Her ses på ophavet, opdatering, omfanget og niveauet af indholdet).

Endelig skal det naturligvis tjekkes, om ressourcen allerede er registreret i databasen. Der kan dog være grunde til at tilføje en given ressource flere gange - f.eks. kan beskrivelsen af et bibliotek som Library of Congress være forskellig, afhængig af om man er interesseret i slaviske studier eller amerikanske studier.

I projektperioden vil projektets bibliotekar holde basen opdateret i form af nye ressourcer indkøbt af biblioteket samt ressourcer fra Internettet. På sigt er det tanken, at forskerne selv vil holde basen opdateret ved at tilføje nye ressourcer, ligesom det er oplagt, at bibliotekets kommende fagreferent indenfor historie kan bruge Forskerskrivebordet til at formidle elektroniske ressourcer overfor forskerne. Som et forsøg er systemet åbent således at alle kan foreslå links til Forskerskrivebordet, men disse forslag bliver løbende vurderet af bibliotekets personale for at sikre kvaliteten af ressourcerne i Forskerskrivebordets database.

4.4 Administration af basen

Filemaker Pro indeholder forskellige muligheder for at gøre administrationen af databasen forholdsvis overskuelig. Et af de største problemer med det dynamiske Internet er ressourcernes hyppige adresseskift. Til at modvirke dette sættes et automatisk linktjek system op, så databaseadministratoren hurtigt kan ændre adresse i databasen, hvis ressourcen flytter.

Det er vigtigt at få slettet uaktuelle ressourcer, som f.eks. allerede afholdte konferenceprogrammer. Til det formål har vi tilføjet et felt med "udløbsdato", således at Filemaker Pro kan programmeres til at spørge databaseadministratoren, om den pågældende ressource skal slettes efter et bestemt stykke tid.

⁷ Academic Info: <http://www.academicinfo.net>

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

4.5 Forskerskrivebordets funktioner - en kort gennemgang

Menuen i Forskerskrivebordets venstreside giver følgende valgmuligheder:

- Historie generelt Link til hovedsiden med emneområdet Historie generelt.
- Fagområder En oversigt over de delemler, der er udarbejdet specielle skriveborde eller services for.
- Søgning Giver en simpel mulighed for at søge på tværs af alle skriveborde samt links til søgefunktioner både lokalt og på hele Internettet (Alta Vista etc.).
- Avanceret søgning Giver mulighed for at søge i bestemte felter og lave diverse kombinationer af søgninger i Forskerskrivebordets ressourcer. Avanceret søgning indeholder også mulighed for at sortere resultaterne.
- Bestil materiale Dette er et link til SDUBs elektroniske bestillingssedler, der resulterer i en e-mail til biblioteket. Disse kan bruges, når forskeren ikke kan finde materialet i bibliotekssystemet Odin.
- Tilføj nyt link Den centrale mulighed for at tilføje nye ressourcer. Som et forsøg er der ingen adgangsbegrænsning på, hvem der kan inddatere, da det blot komplicerer inddateringen yderligere. Det er dog muligt at sætte password på denne funktion, hvis det skulle blive aktuelt.
- Hjælp Her gives hjælp til en række typiske spørgsmål omkring brugen af Forskerskrivebordet og elektronisk informationsøgning generelt.
- Kontakt Telefonnumre og adresser på bibliotekets og IT-funktionens personale.
- Nyt En service der tænkes løbende udbygget. Her gøres opmærksom på nye ressourcer ligesom særligt aktuelle ressourcer kan trækkes frem. Det er også muligt at få en liste over de senest inddaterede ressourcer i Forskerskrivebordets base.
- Om skrivebordet Information

Forskerskrivebordet indeholder nederst en række direkte links til bl.a. bibliotekskatalog og universitetet samt de to kategorier praktisk og teknisk der indeholder links, som er gode at have lige ved hånden i det daglige arbejde.

4.6 Status på Forskerskrivebordet

Ved deadline på afrapporteringen er status på Forskerskrivebordet som følger:

Der er opbygget en fuldt funktionsdygtig database, hvori det er muligt at oprette nye fagområder, tilføje ressourcer, søge og browse som ønsket.

Der er medio august 1999 blot tilføjet to nye ressourcer af andre end bibliotekets personaler. Historikerne har i startfasen foretrukket at sende en e-mail med en adresse, frem for selv at gå i gang med inddateringen.

Vi har derfor oprettet en særlig kvikblanket, som er væsentlig mere overskuelig, end den oprindelig inddateringsblanket og regner med at give forskerne en samlet introduktion, til det at inddatere i databasen på et af de ugentlige møder på instituttet.

4.7 Fremtiden

Teknisk vedligeholdelse:

IT-funktionen ved humaniora har forpligtet sig til at tilbyde serverfaciliteter og vedligeholdelse af disse, herunder backup funktion.

Indholdsmæssig vedligeholdelse:

Arbejdet varetages af biblioteket – formentlig især fagreferenten for historie, der får en slags redaktørrolle - samt af historikerne på instituttet. Øvrige interesserede kan altid tilmelde nye ressourcer via blanketterne.

Ideer til udbygning af Forskerskrivebordet:

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

- Fremtidigt samarbejde med andre historieportaler og historieinstitutter. Det er muligt – og en oplagt tanke - at videreudvikle Forskerskrivebordet fra at være den skræddersyede indgang til forskerne ved IHKS til via et andet interface eller en omprogrammering at fungere som en historieportal for historieforskere alle steder i Danmark og måske indgå som sådan i DEF-portalen. Der er oplagte rationaliseringsgevinster ved at fagreferenter og forskere fra de forskellige historiemiljøer går sammen om at vedligeholde en sådan database.
- Integration med de trykte kilder og bibliotekskataloget: Det vil være oplagt at udnytte den nye version af bibliotekssystemet Odin og måske andre bibliotekskataloger som f.eks. DANBIB til at integrere lister over trykte kilder i Forskerskrivebordet. Dette skulle blive muligt i begyndelsen af år 2000, når disse systemer er i drift og tilgængelige for alle
- Nyt design med mere vægt på formidling af udvalgte ressourcer og løbende orientering

Det er en vigtig pointe, at Forskerskrivebordet ikke er færdigt, og aldrig vil blive det, i det systemet løbende skal udbygges, vedligeholdes og videreudvikles.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

5 Historisk Tidsskrift

5.1 Udgangspunkt og målsætning

På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen og andre nationale og internationale undersøgelser analyserede styregruppen ulemper og fordele ved elektronisk publicering. Analysen gav følgende resultat

Ulemper

- Tekniske begrænsninger som læsbarhed, printmulighed m.v.
- Tilgængelighed og synlighed
- Kvalitetssikring
- Manglende meritering
- Copyright- og honorarproblemer
- Antallet af formater

Fordele

- Adgang
- Hastighed og opdatering
- Dialog
- Søgemuligheder
- Hyperlinks

Analysens resultat gav anledning til, at projektets styregruppe besluttede, at det var mest relevant og givende at publicere et kendt og vel indarbejdet tidsskrift. Styregruppen tog kontakt til tre historiske tidsskrifter med henblik på at sondere betingelserne for elektronisk publicering. Forhandlingerne førte til, at styregruppen besluttede at udgive Historisk Tidsskrift i elektronisk form.

Redaktionen af Historisk Tidsskrift betingede sig, at alle rettigheder og det redaktionelle ansvar fortsat skulle være tidsskriftets, ligesom redaktionen betingede sig, at der på hjemmesiden blev oprettet en tæller og en tilmeldingsprocedure, der giver mulighed for at udarbejde statistik over hjemmesidens brugere.

Historisk Tidsskrift havde i et par år haft en foreløbig hjemmeside på Internettet på Københavns Universitets server med følgende indhold:

- Præsentation af tidsskrift, redaktion og vejledning til forfattere.
- Abonnementsvilkår og priser på trykte udgave.
- Indholdsfortegnelse 1991 ff. incl. resumé af få udvalgte artikler.
- Resumeer af udvalgte artikler 1981 ff. opstillet alfabetisk. I alt ca. 70 resumeer.

Styregruppen accepterede betingelserne og udarbejdede følgende målsætning for den elektroniske publicering af Historisk Tidsskrift:

www.historisktidsskrift.dk skal i løbet af et år fra offentliggørelsen være det naturlige mødested for danske historikere på Internettet.

For at opnå denne i øvrigt vanskeligt målbare målsætning besluttede styregruppen, at tidsskriftets hjemmeside skal udbygges med følgende faciliteter

- Årgang 1999 publiceres i fuldtekst.
- De i henholdsvis 1939 og 1990 udgivne komplette indholdsfortegnelser af artikler og oversigter digitaliseres, og der oprettes et komplet forfatter- og titelindeks, hvori der kan søges ligesom der også skal kunne søges på emne.
- Udvalgte artikler og resumeer digitaliseres.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

5.2 Praktisk gennemførelse

Styregruppen besluttede, at Historisk Tidsskrifts hjemmeside skal præsenteres i et enkelt og stilrent lay-out i tidsskriftets farver. Et brugerinterface, der giver en enkel navigation og hurtig afvikling.

Figur 5: Historisk Tidsskrifts forside

Det praktiske arbejde med den elektroniske publicering af tidsskriftet medførte, at indholdet naturligt grupperede sig i otte emner, som de også fremgår af forsidenes navigationsknapper.

I det følgende vil indholdet i de enkelte emner blive gennemgået, ligesom erfaringerne i forbindelse med digitaliseringen vil blive vurderet.

1. Om Historisk Tidsskrift indeholder underpunkterne praktiske oplysninger og om disse www-sider. Simple HTML-sider i det valgte layout.
2. Abonnement og priser indeholder underpunkterne abonnement og priser, bestil abonnement og bestil tidligere numre. Simple HTML-sider i det valgte layout.
3. Seneste årgang indeholder Historisk Tidsskrift 1999:1 med artikler, summaries, oversigter, diskussion og anmeldelser i fuld tekst. Alle længere tekster i PDF-format af hensyn til mulighederne for udskrivning i tilfredsstillende kvalitet. Øvrige tekster som simple HTML-dokumenter. Endvidere giver emnet indgang til komplette indholdsfortegnelser og udvalgte artikler og summaries fra hæfte 1991:1. Udgivelsen af 1999:1 i fuld tekst blev vanskeliggjort og forsinket af, at trykkeriet til tidsskriftets papirudgave ikke afleverede materialet i det ønskede format. Konklusionen er, at parallelle udgivelser af papir- og digitaludgaver skal aftales i god tid med alle leverandører.
4. Søg siden indeholder mulighed for at søge på artikler og oversigter, litteraturfortegnelse og nekrologer. Alle oplysninger er placeret i en Filemaker Pro database. Der er direkte adgang fra resultatet af søgningen til alle digitaliserede resumeer og artikler. Ved at samarbejde de i henholdsvis 1939 og 1990 udgavede indholdsfortegnelser til Historisk Tidsskrift giver søgesiden også mulighed for emnesøgning. Også her er der direkte adgang fra søgningens resultat til den digitaliserede tekst.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

5. Kalender indeholder oplysninger om kommende forelæsninger, konferencer og ansøgninger. Der er kontakt til alle historiske institutter i Danmark for at gøre siden så aktuel og relevant som muligt. Simple HTML-sider med links i det valgte layout.
6. Debat-siden skal give alle interesserede mulighed for at diskutere offentliggjorte artikler, egne synspunkter, stille spørgsmål m.m.
7. Links indeholder en lang række links til arkiver, biblioteker, museer, foreninger, projekter m.m. Der er kontakt til alle historiske institutter i Danmark for at gøre links-samlingen så aktuel og relevant som mulig. Simple HTML-sider med links i det valgte layout.
8. Forsiden (jvf. ovenfor).

Alt praktisk arbejde, bl.a. scanning, kommaseparering, databaseopbygning m.v., er gennemført af studentermedhjælp fra henholdsvis Historisk Tidsskrift og IT-afdelingen ved Det Humanistiske Fakultet på Syddansk Universitet.

5.3 Synliggørelse

www.historisktidsskrift.dk er tilmeldt alle relevante søgemaskiner. Endvidere har styregruppen besluttet, at der skal udarbejdes en reklamefolder, som gør alle danske historikere opmærksom på både Historisk Tidsskrift og Forskerskrivebordet på Internettet. Folderen skal udsendes med Historisk Tidsskrift og mindst yderligere et større historisk tidsskrift, ligesom folderen skal sendes til Gymnasieskolernes Historielærerforening, arkiver, museer m.v.

5.4 Væsentlige erfaringer, konklusion og fremtid

Det er styregruppens opfattelse, at der med den foreliggende elektroniske udgivelse af Historisk Tidsskrift er skabt en god forudsætning for at opfylde målsætningen om at blive det naturlige mødested for alle danske historikere på Internettet. En gennemgang af andre nationale og internationale historiske tidsskrifter på Internettet bekræfter styregruppens opfattelse, idet Historisk Tidsskrift i den foreliggende elektroniske udgave hører til de mest omfattende historiske tidsskrifter på Internettet.

Det har ikke været muligt i juridisk forstand at forpligte redaktionen af Historisk Tidsskrift til at videreføre den elektroniske udgivelse af tidsskriftet udover projektets løbetid, men det er styregruppens opfattelse, at der er tilvejebragt arbejdsrutiner og en teknisk dokumentation, der gør det muligt for tidsskriftets redaktion med et realistisk ressourceforbrug at videreføre den elektroniske udgivelse af tidsskriftet.

Det er styregruppens opfattelse, at den elektroniske udgave af Historisk Tidsskrift indeholder alle de fordele, styregruppens indledende analyse pegede på. Ulemperne er generelt søgt begrænset i muligt omfang. I det valgte design er der taget højde for, at tidsskriftet kan læses i alle almindeligt brugte opløsninger og skærmstørrelser, ligesom valget af PDF-format til alle længere tekster giver gode muligheder for udskrivning. Tidsskriftet er søgt gjort tilgængeligt ved et entydigt navn, et enkelt brugerinterface, der giver en hurtig afvikling af siderne og registrering på alle relevante søgesider. Samtidig søges www.historisktidsskrift.dk som ovenfor nævnt gjort synligt ved en omfattende udsendelse af e-mails og traditionelle reklamefoldere. Da den elektroniske udgave af Historisk Tidsskrift er underlagt samme redaktionelle retningslinier som den trykte udgave vurderes det ikke, at spørgsmålet om kvalitetssikring og meritering vil give anledning til problemer for og bekymring hos forfatterne. Historisk Tidsskrift har ophavsretten til tidsskriftets indhold.

For ressourceforbrug og teknisk dokumentation henvises til bilagene bagest.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

6 Projektets resultater

Projektets formål er blevet opfyldt gennem en række tiltag.

For det første er der sket en belysning og forbedring af en række ydelser til forskerne. Spørgeskemaet førte til konkrete tiltag på både bibliotek og forlag, ligesom IT-funktionen blev inddraget i arbejdet med Forskerskrivebordet. Projektet har helt naturligt ført til en større dialog mellem de involverede parter, hvor mange emner er blevet drøftet og helt konkrete problemer, som de enkelte historikere har haft, er blevet løst undervejs.

Den øgede fokus på historieforskerne har resulteret i mere information om de ydelser, som biblioteket kan tilbyde forskerne. Dette blev yderligere forstærket af konkret undervisning.

Forskernes elektroniske informationssøgning er blevet understøttet af Forskerskrivebordet, mens informationsformidlingen og holdningen til elektronisk publicering forsøges påvirket gennem etableringen af en elektronisk udgave af Historisk Tidsskrift.

Brugen af websiderne kan bl.a. måles på antal besøgende. Dette vil løbende blive overvåget via de tilkoblede statistikfunktioner. Historisk Tidsskrift er ved afrapporteringens deadline endnu ikke offentliggjort, men det forventes at web-stedet vil blive flittigt brugt - ikke bare af historieforskere, men af alle med interesse for historie.

- Projektet har vist, hvordan elektroniske ressourcer kan formidles via en samlet brugerflade, men med skræddersyede indgange for de enkelte grupper af historikere der har fælles interesser. Det har ligeledes vist hvordan et system kan opbygges, således at brugerne selv kan hjælpe med til at holde disse indgange ved lige.
- Projektet har vist, hvordan et tidsskrift kan tage springet ind i den elektroniske alder ved hjælp af et konstruktivt samarbejde mellem forlag, historikere og IT-folk. I den sammenhæng kan det nævnes, at både forlagsdirektør og IT-funktionens repræsentant også er historikere, hvilket formentlig har gjort kommunikationen i projektet lettere.

Endelig håber vi også med projektet at have påvirket forskernes holdning til brugen af elektronisk informationssøgning og informationsformidling.

6.1 Erfaringsudveksling

Da Forskerskrivebordet i første omgang er tænkt som en skræddersyet indgang til elektroniske informationsressourcer for forskerne på IHKS lokalt har oplysningen omkring basen naturligt nok koncentreret sig om dem i form af :

- Løbende e-mails omkring udviklingen af basen
- Små oplæg på instituttets onsdagsmøder (ugentlige møder med deltagelse af instituttets ansatte)
- Personlige introduktioner for historikere der har ønsket dette
- Et længere oplæg for forskerne med henblik at demonstrere basen og især hvorledes der tilføjes ressourcer hertil er planlagt til det nye semester, samtidigt med at forskerne får tilbud om, at projektets medarbejdere besøger dem og demonstrerer mulighederne på deres kontorer.

Udadtil har projektet præsenteret sig ved

- DEF-seminar på Nationalmuseet foråret 1999
- Oplæg og præsentation på IT-dag på IHKS efteråret 1998
- Artikel i Ny viden nr. 10 fra 1999. Ny Viden er universitetets tidsskrift.
- Pressemeddelelse rundsendt til en række historietidsskrifter

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

- Deltagelse i en række konferencer omkring relevante emner samt en studierejse med elektronisk publicering som emne
- Bogmærke med adresse på Historisk Tidsskrift og Forskerskrivebordet, der blandt andet rundsendes med en række historietidsskrifter
- Registrering af de udarbejdede web-steder hos søgemaskiner
- Kontakter og mails til fagreferenterne for historie ved andre danske universiteter

De erfaringer, der er gjort i forbindelse med projektets tiltag, står naturligvis til rådighed for andre i form af denne rapport og den udviklede teknik, ligesom projektets medarbejdere gerne uddyber de enkelte tiltag for interesserede.

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999

Bilag

Bilag 1: Forskerskrivebordet - teknisk bilag

Bilag 2: Historisk Tidsskrift - teknisk bilag

Urls

Projektets websider:

Forskerskrivebordet: <http://forskerskrivebordet.hum.ou.dk/>

Historisk Tidsskrift: <http://www.historisktidsskrift.dk/>

Projektets hjemsted: <http://saxo.hum.sdu.dk/projekter/def/def/> (Her er der blandt andet er samlet links til de involverede parter og lignende projekter)

Afrapporteringen findes desuden i elektronisk udgave på Syddansk Universitetsbiblioteks hjemmeside:
<http://www.sdu.dk/oub/projekter.htm>

Projekt Digital formidling og elektronisk publicering

Syddansk Universitet 1999